

İSLAM DÜNYASINDA MÜZİK

İslam Dünyasında müzik nazariyatına (müzik kuramına) dair ilk eserler 8. yüzyılın sonlarına doğru kaleme alınmaya başlanmışsa da, bu alandaki sistematik çalışmalar 9. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Grek (Antik Yunan) müzik eserlerinin Arapçaya tercümesiyle birlikte İslam Dünyasında ilk defa **sesin fiziksel ve matematiksel temelleri** incelenmeye başlanmıştır.

M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren müzik nazariyatına (müzik kuramına) dair çalışmalar yapan Greklerin bu eserleri İslam dünyasında yazılan ilk müzik nazariyatını büyük ölçüde etkilemiştir.

Grekçeden Arapçaya tercüme edilen eserlerin bazıları: **Aristo'nun Problemata ile De Anima; Themistius ile Afrodisyalı Alexandros'un bu iki esere dair şerhleri** (açma, açıklama, ayırma, ayrıntılı açıklama), **Aristoxenes'in iki eseri, Öklid'e atfedilen iki müzik eseri, Nikomachos'un bir risalesi (kitapçık) ve Batlamyus'un Harmonikası.**

Müzikte aralıkların matematiksel değerlerinin bulunması (ses titreşimlerinin sayısı, aralıkların belirlenerek düzenlenmesi) **ilk Pythagore (Pisagor)** tarafından kuramlaştırılmıştır. Pek çok bilgin Pythagore'nin (Pisagor'un) çalışmalarına başvurmuştur. Örneğin **Platon** bu kuramdan yola çıkarak seslerin özelliklerini açıklar. Özellikle **İhvan-ı Safa'nın Müzik Risaleleri ile Kindi ve Farabi'** de de bu etkileri görebiliriz.

Pythagore (Pisagor)' a göre sayıların kendine özgü kimlikleri olup kainatı oluşturan unsurlar arasında düzenli ilişkiler ve belli uyum bulunmaktadır, ve bu uyumu sayılarla ifade edebilmek mümkündür. Ona göre sayılar kainatın birer anahtarıdır.

Sayılar ve gök cisimleri ile müzik eserleri arasında güçlü bağlar kuran İhvan-ı Safa ve Kindi'de Pythagore'nin izleri mevcuttur.

Daha sonra **Aristo'nun öğrencisi Aristoxenes (Aristoxenus)** sayılara değil duyuma önem vermiş, **Ptolemy ve Öklid'in (Euclides)** de desteklediği bu görüşün uzantıları **Farabi ve İbn Sina'da** görülmüş.

Aristoxenes (Aristoxenus)'a göre işitme, zeka ve hafıza müziği anlamada büyük rol oynar ve müziksel duyum, sesler arasındaki aralıkların matematiksel hesaplardan daha önemlidir.

İslam dünyasında müziğe dair yazılmış en önemli eserlerden biri İhvan-ı Safa Risaleleri'dir. 9. yüzyılda derlenen 51 (ellibir) risaleden (kitapçıklardan) 5. (beşincisi) müzik ilmine ayrılmış, **sesin özellikleri; müziğin ruha tesiri (etkisi); müzik aralıklarının sayısal ifadeleri; müzik ile kozmos arasındaki güçlü ilişki; duyu organlarının sesi alma keyfiyeti; seslerin uyumu; mizaçlarla sesler arasındaki ilişki; kompozisyona dair kurallar; enstrümanlar; ritim ve ud konuları değerlendirilmiştir.**

Arap Rönesansının gerçekleştiği 9. Yüzyılda yaşamış olan ve müzik eserleri bizlere ulaşan ilk düşünür **Ya'kub b. İshak el-Kindi (ö. 874)'dir.** Bilindiği kadarıyla müziğe dair 10 adet eser yazmıştır.:

1. Kitabü'l – A'zam fi't Te'lif
2. Risale fi Nisebi'z – Zemaniyye
3. Risale fi Sina'ati'l – Akvali'l – Adediyye
4. Muhtasarü'l – Musika fi Te'lifi n-Nağam ve San'ati'l – Ud
5. Risale fi'l – Medhal ila Sina'ati'l – Musika
6. Risale fi Kısmeti'l – Kanun
7. Risale fi Hubr Sina'ati't – Telif
8. Kitabü'l – Musavvitati'l Veteriyye min Zati'l – Aşrati'l Evtar
9. Risale fi'l – Lahun ve'n Nağam
10. Risale fi Ecza Hubriyye fi'l – Musika.

Bunlardan altı tanesi kayıp, son dört tanesi günümüze ulaşmış ve üzerlerinde çalışmalar yapılmıştır.

Felsefede Aristo'dan sonra “**Muallim - i Sani**”, müzik ilminde “**Muallim – i Evvel**” olarak kabul edilen **Ebu Nasr Muhammed b. Tarhan b. Uzluğ el Farabi** (ö. 950), müzik nazariyatını Aristo, Themistius ve Öklid gibi ünlü Grek alimlerin Arapça'ya tercüme edilen eserlerinden tanımıştır. Kindi'nin eserlerinden de etkilenen Farabi'nin müzikle ilgili 3 eseri vardır:

1. Kitabü'l-Musika'l-Kebir
2. Kitabü İhsai'l-İkaat
3. Kitab fil-İkaat

Farabi, sadece Grek eserlerini açıklamakla kalmamış eksik bilgileri tamamlamış, hataları düzeltmiştir. Çalgılarla ilgili ayrıntılı bilgiler vermiş ve **ses fiziği** alanında Grekleri aşarak müzik tarihinde önemli bir yer kazanmıştır.

Farabi, sayıların kendine özgü kimlikleri olup kainatı oluşturan unsurlar arasında düzenli ilişkiler ve belli bir uyum bulunduğunu ileri süren Pythagoras'ın değil, duyuma daha çok önem veren Aristoxenes'in etkisinde kalmıştır.

İbn Sina (980-1037) İslam Dünyasında “Şeyhu'r-Reis” ve Batılı düşünürler tarafından “Filozofların Prensi” olarak anılmıştır. Kendine Farabi'yi hoca olarak rehber edinmiştir. Aristoxenes, Öklid, Ptolemy, Pisagor, Yunus el-Katip, İbnü'l-Müneccim, İshak el-Mevsili, İhvan-ı Safa, Kindi ve Farabi gibi bilginlerin eser ve görüşlerinden yararlanmışır.

İbn Sina'nın kısa risaleleri ile birlikte toplam 250 eseri günümüze ulaşmıştır. Bunlardan Danişname-i Alai ve birkaçı Farsça olup diğerleri Arapça'dır. İbn Sina tıp, felsefe, fıkıh, lisan, riyaziyat (matematik), adab, psikoloji vb. alanlarda eserler yazmıştır. Müzikle ilgili eserlerini İsfahan'da (ömrünün son 10-12 yılı) kaleme aldığı düşünülmektedir.

İbn Sina ansiklopedik 3 eserinde müziğe özel bölümler ayırmıştır, bazı eserlerinde de müzik ile ilgili konu başlıkları vererek birtakım değerli bilgiler sunmuştur.

- Kiabü'ş-Şifa'da “Cevamiu İlmi'l-Musika” bölümü
- Kitabü'n-Necat'ta “Muhtasar fi İlmi'l-Musika” bölümü
- Daniş-name-i Alai'de bir bölüm
- Risale fi'l – Huruf
- Risale fi'n – Nefs
- Risale Fi Beyani Aksami'l-Ulum li Hikemiyye ve'l-Akliyye
- El Kanun fi't – Tıbb

İsimli eserlerinde müzikle ilgili değerli bilgiler mevcuttur.

İbn Sina'nın Şifa'daki Cevami'nin sonu ve Kitabü'l-Levahik ve el Medhal ila Sina'ati'l – Musika isimli eserleri günümüze ulaşmamıştır.